

Δὲν πρέπει δύμως τὸ βάθος τοῦτο νὰ νοῆται ώς τὸ μόνον ἐκφράζον τὴν οὐσίαν τοῦ προσώπου. Ὁ συνειδητὸς δυναμισμὸς ἔκάστου, ἡ πεῖρα του, ἡ αὐτοπροσπάθειά του εἶναι στοιχεῖα, ἅτινα ἐπιπροστίθενται, ἵνα ἀποτελεσθῇ τὸ δλον προσωπικότής. Ἐὰν παροραθῇ τὸ γεγονός τοῦτο, τότε εἰσάγεται μία μοιρολατρεία, μία διάλυσις τῆς ἀξίας τοῦ προσώπου, μία ἄρνησις τῆς δυνατότητος πρωτοβουλίας καὶ ἐπομένως καὶ εὐθύνης.

Ἡ διάκρισις ἐσωστρόφων καὶ ἐξωστρόφων ἀτόμων μόνον δι' ἄκρους τύπους ισχύει. Τὸ μέγα πλῆθος εἶναι μικτοὶ τύποι, ἀμφιστροφοί.

Γ'. ΟΡΙΑΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ

α'. Μεταψυχικὴ καὶ Παραψυχολογία.

Ἡ ιστορία τοῦ πνεύματος μαρτυρεῖ, δτὶ πλεῖστα πρόσωπα ἐμφανίζουν ἀνέκαθεν στιγμὰς ψυχικῶν ἐκδηλώσεων ὑπὲρ τὸ σύνηθες, ἀποφασιστικὰς τόσον διὰ τὴν ὑπόστασιν των, ὃσον καὶ διὰ τὴν πορείαν τοῦ ἐν γένει πνεύματος. Ἐμνημονεύσαμεν ἥδη, δτὶ ἐπιστήμονες δμολογοῦν, πῶς οὐχὶ ἐν συνειδητῇ προσπαθείᾳ, ἀλλ' αἴφγιδίως καθ' ὀρισμένας στιγμὰς παρουσιάζονται εἰς αὐτοὺς ἰδέαι ἐπιμόνως φωτεινά, αἱ δποῖαι προηγουμένως μάτην ἀνεζητοῦντο. Καλλιτέχναι διηγοῦνται περὶ τῶν δημιουργιῶν των, δτὶ εἶναι γέννημα ἐμπνεύσεως, προφῆται δὲ καὶ ἱεροφάνται, δτὶ ἐξ ἀποκαλύψεως λαμβάνουν τὰς ἀληθείας τὰς δποῖας διδάσκουν. Ἄλλα καὶ ἀπλούστερα πρόσωπα γνωρίζουν εἰς τὸν βίον των στιγμὰς ἀποφασιστικάς, ἐν εἶδος κρίσεως καὶ μεταστροφῆς (conversion), ἐξ ἥς προσδιορίζεται ἡ πορεία τῆς ζωῆς των.

Εἰς δλίγα καὶ σπανιώτερα ἀτομα ἔχομεν μεμαρτυρημένην τὴν ἐμφάνισιν προαισθήσεως καὶ προγνώσεως συμβάντων. Κλασσικὸν εἶναι τὸ παράδειγμα τοῦ Σωκράτους, ὃστις ἀδιαλείπτως ὀμολόγει, δτὶ ἥκουε « τὴν φωνὴν τοῦ δαιμονίου ». ὀμολογίαν ἥτις τοῦ ἐστοίχισεν αὐτὴν τὴν ζωήν, ἀφοῦ ἡ λεπτομερῶς γνωστὴ εἰς ἡμᾶς καταδίκη του ἐστηρίχθη κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς αὐτὴν¹. Τὸ μαντικὸν τοῦτο σημεῖον τοῦ

1. Ἡ φωνὴ τοῦ δαιμονίου μνημονεύεται σαφῶς εἰς τὴν Ἀπολογίαν (31 D, 40 A - C), εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματα (I 4 15, IV 3 12, IV 8 1) καὶ εἰς τὸν Θεάγην (128 D, 129 E). Πολλαπλῶς μεμαρτυρημένη προαισθησίς του εἶναι ἡ περὶ τῆς ἐν Σικελίᾳ καταστροφῆς (Πλάτωνος, Θεάγης 129 D, Πλουτάρχου, Νικίας XIII, 11 - 14, τοῦ αὗτοῦ, Ἀλκιβιάδης XVII, 30). Παράβ. Πλουτάρχου, Περὶ τοῦ Σωκράτους δαιμονίου, X· τοῦ αὗτοῦ, Περὶ ἐκλελοιπότων χρηστηρίων Ι. - Ι.ΙΙ.

Σωκράτους δὲν ήτο ἐν τῇ οὐσίᾳ του ξένη τις καὶ ἄγνωστος εἰς τοὺς συγχρόνους του ψυχική ἐκδήλωσις. Αἰωνόβιος θεσμὸς δχι μόνον διὰ τοὺς "Ἐλληνας, ἀλλὰ καὶ δι' δλους τοὺς ἀρχαίους λαούς ήτο ἡ μαντική, θεραπευομένη εἰς ἴδρυματα ἀπολαύοντα μεγίστου σεβασμοῦ καὶ κύρους¹. Ἡ εἰς αὐτὰ προσφυγὴ πόλεων, βασιλέων, νομοθετῶν ἐστηρίζετο εἰς τὸ γεγονός, δτὶ παρὰ τὴν λοξότητα τῶν χρησμῶν ὑπῆρχον ἔκει καὶ πρόσωπα ιερά μὲν οὐχὶ κοινάς ψυχικάς δυνάμεις. Ἀλλὰ καὶ τῶν φιλοσόφων ἐπικοινωνία μετ' αὐτῶν μαρτυρεῖται, ίδιᾳ τοῦ Πυθαγόρου, Ἐπιμενίδου, Πλάτωνος, Δημοκρίτου καὶ Πλουτάρχου.

Ο Ἀριστοτέλης ἐδέχετο τὸ «μαντεύεσθαι» ως γνώρισμα τῆς ψυχῆς θετικῶς βεβαιούμενον. Εἰς τὸν Διάλογον περὶ Φιλοσοφίας ἐπ' αὐτοῦ θεμελιοῦ τὴν ἴδεαλιστικήν του κοσμοθεωρίαν². Ο Κικέρων καὶ ἄλλοι Ρωμαῖοι μνημονεύουν περιστατικὰ προαισθήσεων ἐπαληθευσασθν³.

Μετὰ τὴν θεμελίωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἡ διαπίστωσις ψυχικῶν δυνάμεων ὑπὲρ τὸ σύνηθες κατέστη συνεχῆς πεῖρα παρὰ τοῖς πιστοῖς καὶ κριτήριον περὶ τῆς ἀληθείας τῆς νέας θρησκείας, μαρτυρούμενον συνεχῶς δχι μόνον παρ' ἀπλοίκων διαδῶν του. Ἡ ἱστορία του διαποτίζεται μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἀπὸ πλεῖστα παραδείγματα ἐλεγχόμενα καὶ παρ' ἐκπροσώπων τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν. Τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Ιατρικοῦ γραφείου τῆς Λούρδης ἐλέγχουν διὰ διεθνούς ἐπιτροπῆς Ιατρῶν τὰς θεραπείας προσκυνητῶν⁴. Καὶ εἰς τὰ ἄλλα δόγματα μαρτυροῦνται συνεχῶς ἀνάλογα περιστατικά.

Νεώτεραι ἔρευναι ἐθνολόγων καὶ περιηγητῶν διεπίστωσαν, δτὶ ἀκόμη καὶ εἰς πρωτογόνους φυλὰς τῆς Βόρνεο, τῶν Ἰνδιῶν, τῆς Σαχάρας, τοῦ Congo καὶ τῶν ἀρκτικῶν περιοχῶν, ὑπάρχουν ἴδιαζουσαι

1. Μαντεῖα μνημονεύονται «τὸ ἐν Δελφοῖς», «τὸ ἐς "Ἄβας τὰς Φωκέων» «τὸ ἐν Δωδώνῃ», «τὸ Ἀμφιάρεω», «τὸ Τροφωνίου», «τὸ ἐν Βραγχίδαις», «τὸ παρ' "Αμμωνα» ἐν Λιβύῃ, «τὸ ἐν Διδύμοις» ἐν τῇ Μιλησίᾳ, «τὸ ἐν Πατάροις» τῆς Λυκίας, «τὸ τῆς Βουτοῦ» ἐν Αἴγυπτῳ, «τὸ ἐν Θεσπρωτίᾳ», «τὸ τοῦ Διογύσου» ἐν Θράκῃ καὶ ἄλλα. (Παράβ. Ἡρόδ. I 46, I 182, II 111, V 92, VII 111).

2. «Ἀριστοτέλης δὲ ἀπὸ δυοῖν ἀρχῶν ἔννοιαν θεῶν ἐλεγε γεγονέναι ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἀπὸ τε τῶν περὶ ψυχὴν συμβαινόντων καὶ ἀπὸ τῶν μετεώρων. Ἀλλ' ἀπὸ μὲν τῶν περὶ τὴν ψυχὴν συμβαινόντων διὰ τοὺς ἐν τοῖς ὅπνοις γινομένους ταύτης ἐνθουσιασμοὺς καὶ τὰς μαντείας. "Οταν γάρ φησιν ἐν τῷ ὅπνοιν καθ' ἐαυτὴν γένηται ἡ ψυχή, τότε τὴν ίδιαν ἀπολαβούσα φύσιν προμαντεύεται τε καὶ προαγορεύει τὰ μέλλοντα. Τοιαύτη δέ ἐστι καὶ ἐν τῷ κατὰ τὸ θάνατον χωρίζεσθαι τῶν σωμάτων». Sextus Empir. adv. dogm. 3, 20 - 22.

3. De divinatione I § 27.

4. Παράβ. Carrel A., L'homme cet inconnu, Paris 1935, σελ. 174 - 176.

ψυχικαὶ ίκανότητες. Οὕτω διεπιστώθη εἰς αύτὰς ίκανότης προσανατολισμοῦ εἰς τὸν χῶρον ἅνευ χρήσεως τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς συναφοῦς πρὸς αύτὰς τοπογραφικῆς μνήμης. Οἱ ιθαγενεῖς ἐβεβαίωνον τοὺς περιηγητάς, δτὶ καθωδηγοῦντο ὑπὸ μιᾶς ἐσωτερικῆς ἐνοράσεως¹.

Οἱ καλούμενοι «μάγοι τῆς Λαπωνίας», περιορισθέντες εἰς 80 οἰκογενείας, μέχρι σήμερον διατηροῦν τὴν ίκανότητα νὰ ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τῶν τηλεπαθητικῶν καὶ νὰ ἔκκινον ἐξ ἀποστάσεως δεκάδων χιλιομέτρων πρὸς ἀσφαλῆ συνάντησιν, χωρὶς νὰ ἔχῃ προκαθορισθῆ τὸ σημεῖον καὶ ἡ ὥρα συναντήσεως, εἰς τὰ δποῖα οὐδέποτε ἀστοχοῦν.

Ἡ ἔρευνα τῶν ψυχικῶν τούτων ἐκδηλώσεων τῶν ἀποκλινουσῶν τοῦ συνήθους ἐπεζητήθη, δπως λάβη συστηματικότητα καὶ διεξάγηται δι' ἐμπειρικῶν μεθόδων. Ἐκεῖθεν διεμορφώθη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰώνος δ κλάδος τῆς Παραψυχολογίας ἢ Μεταψυχικῆς πρὸς σπουδὴν τῶν. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπεδόθησαν εἰς αύτὸν οἱ φυσιοδίφαι Oliver Lodge καὶ William Crookes, ἐν Γαλλίᾳ δ ἀστρονόμος Flammarion καὶ δ φυσιολόγος Richet, ἐν Γερμανίᾳ δ βιολόγος Driesch καὶ δ φιλόσοφος Dessoir καὶ ἐν Ἰταλίᾳ δ ἐγκληματολόγος Lombroso καὶ δ ψυχίατρος Morselli.

Ἐν Ἑλλάδι πρωτοβουλίᾳ τοῦ Ιατροῦ Τανάγρα ἰδρύθη τῷ 1923 ἢ «Ἐταιρεία Ψυχικῶν Ἐρευνῶν», ἣτις ἐπεδόθη εἰς τὸν ἔλεγχον καὶ καταγραφὴν περιστατικῶν τηλεπαθείας, τηλεκινησίας, ὑπνωτισμοῦ, διαμεσότητος, προφητικῶν ὀνείρων, ἀκατίας καὶ βασκανίας. Ὁ ἰδρυτής της διὰ τοῦ ἔργου του «Le destin et la chance — La psychobolie humaine, Athènes s. d.», διετύπωσεν ἴδιαν θεωρίαν περὶ φυσικῆς ἐρμηνείας τούτων.

Ἐπὶ ιδεοκρατικῆς βάσεως ἐπεδόθησαν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν αύτῶν φαινομένων οἱ Γιωτόπουλος, τέως καθηγητὴς τῆς Νομικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, δημοσιεύσας δύο τεύχη ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Μεταψυχικὴ ὡς ἐπιστήμη καὶ ὡς Φιλοσοφία» 1956, καὶ Τσιρουκας, Ιατρός, δημοσιεύσας τὸ ἔργον «Δὲν ὑπάρχει θάνατος — Φαινόμενα ψυχικὰ καὶ πνευματικά; Ἀθῆναι δ.ε.».

β'. Ἐμπειρικὰ καὶ φανταστικὰ Παραψυχικὰ φαινόμενα.

Παραψυχικὰ φαινόμενα ἐκφεύγοντα τῶν συνήθων, διαπιστούμενα ἐμπειρικῶς καὶ καταγραφόμενα συνεχῶς, εἶναι δ ὑπνωτισμὸς

1. Claparède E., L'orientation et l'équilibre, εἰς τὸ Traité de Psychologie τοῦ G. Dumas, Paris 1923, tom. I, σελ. 601.

καὶ ἡ ύποβολή, ἡ μεταβίβασις τῆς σκέψεως, ἡ τηλεκινησία, ἡ ἀκαία, ἡ διαμεσότης.

Ο ύπνωτισμὸς εἶναι μία κατάστασις ἀκινησίας σωματικῆς, δύμοιας πρὸς τὴν τοῦ βαθέος ὅπνου, ἀναστολῆς τῆς μνήμης, ἀναστόλης τῆς βουλήσεως καὶ ηύξημένης διεκτικότητος ύποβολῆς προκαλεῖται εἴτε ύπὸ ξένων προσώπων εἴτε ύπὸ τοῦ ίδιου τοῦ προσώπου, αὐθυποβαλλομένου. Κατ' αὐτὴν ἔχομεν ίδιότητας τῆς αἰσθητικότητος καὶ ἐνεργητικότητος διαφόρους ἀπὸ τὰς τῆς γρηγορούσης συνειδήσεως.

Τὸ φαινόμενον ἥρχισε νὰ ἔξετάζεται τὸ πρῶτον ύπὸ τοῦ βιενναίου ἱατροῦ Mesmer (1733 - 1815), ἔπειτα δὲ ύπὸ τῶν Ψυχιάτρων Charcot καὶ Janet ἐν Παρισίοις, ως καὶ ύπὸ τῆς Σχολῆς τοῦ Nancy πρὸς σκοποὺς ψυχοθεραπευτικούς. Ο ύπνωτιζόμενος δύναται νὰ ἐπιτελῇ καθ' ύποβολὴν ἐνεργείας δρας δλοκλήρους ἀφοῦ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἐγρηγόρσεως, χωρὶς νὰ ἐνθυμῇται οὕτε τοὺς δρους τῆς διαταγῆς, οὕτε δτι τούς ἑτήρησε. Ἐν ὅπνῳσει ἐμφανίζει ηύξημένας ἀντιληπτικάς Ικανότητας δυνάμενος νὰ ἀναγνώσῃ κείμενα εὑρισκόμενα εἰς ἀλλεπάλληλα περιβλήματα (ὑπεραισθησία). Ἐπίσης δύναται νὰ συνομιλῇ μετὰ παρισταμένων ξένων προσώπων εἰς τὴν γλώσσαν των, τὴν δποίαν οὐδέποτε ἔχει μάθει, καὶ νὰ διδῇ δρθάς ἀπαντήσεις εἰς αὐτὴν (γλωσσολαλία).

Παραλλήλως πρὸς τὰ φαινόμενα ταῦτα πολλὰ ἐν ὅπνῳσει ἄτομα ισχυρίζονται, δτι ἐπακοινωνοῦν μετὰ πνευμάτων θανόντων, ἄτινα μέσῳ αὐτῶν (έξ οὖ καὶ τὸ δνομα πεδίον) παρέχουν διαφόρους πληροφορίας, ἐνίστε δὲ καὶ δλοκλήρους διδασκαλίας.

Η μεταβίβασις τῆς σκέψεως συνίσταται εἰς τὴν ἐπικοινωνίαν μιᾶς σκέψεως μετ' ἄλλης ἄνευ μεσολαβήσεως τῆς διὰ τοῦ λόγου ἀνακοινώσεως, ἢ ἀντιλήψεως διὰ τῶν αἰσθήσεων. Αὗτη ἔχει διαφόρους διαβαθμίσεις. Η στοιχειωδεστέρα καὶ συνηθεστέρα εἶναι ἐκείνη, καθ' ἥν δύο γνωριζόμενα ἄτομα συναντῶνται τυχαίως καὶ λέγει δε εἰς εἰς τὸν ἄλλον «τώρα σᾶς εἶχα εἰς τὴν σκέψιν μου». Συνθετώτερα εἶναι ἐκείνη, καθ' ἥν ἐν πρόσωπον λαμβάνει αἰφνιδίως γνῶσιν περὶ συμβάντος γενομένου εἰς μεγάλην ἀπόστασιν. Εἶναι ή τηλεπάθεια ή τηλεγνωσία.

Η τηλεκινησία εἶναι μετακίνησις βαρέων ἀντικειμένων, κιβωτίων, ἐπίπλων, θραύσις οἰκιακῶν σκευῶν, κίνησις ἥρεμούντων ώρολογίων, ἄνοιγμα θυροφύλλων, μετακίνησις μαγνητικῆς βελόνης, ἐπιτελούμενα ἄνευ ἐπαφῆς ἢ μηχανικῆς ἐνεργείας, ἐκ τῆς ἀπλῆς παρουσίας ἐν τῷ χώρῳ ἐνδές προσώπου ἐξ οὗ ἐκλύεται ίδιότυπος ψυχικής ἐνέργειας.

Η ἀκαία εἶναι τὸ φαινόμενον, καθ' δὲ πρόσωπα ἐν καταστάσει

έκστάσεως βαδίζουν γυμνόποδες ἐπὶ ἀνημμένων ἀνθράκων, χωρὶς τὰ πέλματά των νὰ ὑφίστανται οἰονδήποτε ἔγκαυμα, δῆπος βεβαιοῦ ἡ ιατρική των ἔξετασις. Τοιαύτα φαινόμενα μαρτυροῦνται καὶ εἰς τὴν Βίβλον¹ διὰ τοὺς τρεῖς παῖδας. Οἱ "Ἐλληνες συγγραφεῖς μνημονεύουσιν ἀνάλογα κατὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διονύσου.

Σήμερον λαμβάνουν χώραν εἰς θρησκευτικάς ἔορτάς τῶν Ταοῦστῶν τῆς Κίνας, τῶν Ιθαγενῶν τῆς Πολυνησίας καὶ κατὰ τὸν ἔορτασμὸν τοῦ 'Αγίου Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης (21 Μαΐου) μεταξὺ 'Ελλήνων προσφύγων ἐκ Θράκης, ἔγκατεστημένων εἰς Λαγκαδάν καὶ εἰς τὰ χωρία 'Αγίαν Ἐλένην Σερρῶν, Μελίκην Βεροίας καὶ Μαυρολεύκην Δράμας. Τὸ κατ' ἔτος ἐπαναλαμβανόμενον ἔθιμον τοῦτο τῆς αὐροβασίας ἐπιτελοῦν οἱ «Ἀναστενάρηδες». Μεγαλυτέραν δημοσιότητα καὶ δργάνωσιν λαμβάνει κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν Λαγκαδᾷ, μὲ λῆψιν φωτογραφιῶν καὶ κινηματογραφικῶν ταινιῶν.

"Ἄλλα ἀνάλογα φαινόμενα εἶναι ἡ κοινωνία γνωστὴ ἴδεοπλασία τῶν ἔγγυών γυναικῶν. Ἐπίσης τὰ τραυματικὰ στίγματα ἀτόμων εὑρισκομένων ἐν θρησκευτικῇ διεγέρσει, δῆπος τῆς Τερέζας Νευπαν.

'Η προσήλωσις τοῦ βλέμματος ὥρισμένων προσώπων μὲ διάθεσιν φθόνου ἢ καὶ θαυμασμοῦ δύναται νὰ προκαλέσῃ βλάβην εἴτε εἰς πράγματα, εἴτε εἰς ζῷα, εἴτε εἰς πρόσωπα, καλουμένη ἀνέκαθεν βασκανία.

*'Η ραβδοσκοπία εἶναι ἀντίληψις ὑπάρχειων ὕδατων παρά τινων προσώπων κρατούντων ράβδον, ἢ ἔλασμα, ἢ ἄλυσιν, μὲ τίδιον τρόπον αἰσθήσεως. Εἶναι οἱ καλούμενοι *sorciers*.*

Τὰ ἀνωτέρω φαινόμενα μαρτυροῦν πράγματι περὶ ὑπάρχειως εἰς μίαν κατηγορίαν ἀτόμων γνωστικῶν ἴδιοτήτων διαφόρων τῶν κανονικῶν. Ἄλλωστε ἦδη εἰς τὰ ζῷα ἔχομεν τρόπους ἀντιλήψεως μὴ ὑπάρχοντας εἰς τὸν ἀνθρωπὸν. Ὁ κύων π.χ. ἀνευρίσκει διὰ τῆς δσφρήσεως πολυπλοκώτατα ἔχνη. Μέλισσαι ἀνευ δράσεως καὶ δσφρήσεως ἐπιστρέφουν εἰς τὴν κυψέλην.

Εἰς τὰς ἡμέρας μας ἔχομεν ἐπιτύχει διὰ τῆς Φυσικῆς, λεπτοτάτους τρόπους τηλεπικοινωνίας, ως τὰ Ἐρτζιανὰ κύματα, τὸ ραδιόφωνον, τὴν τηλοψίαν, τὴν φωτογραφίαν ἐκ μεγάλων ἀποστάσεων, τὴν φωτογραφίαν εἰς τὸ σκότος δι' ὑπερύθρων ἀκτίνων, καὶ πλήθος ἄλλα, κυροῦντα τὸ δυνατόν καὶ ἄλλων τρόπων ἀντιλήψεως ἢ ἐνεργείας, πλὴν τῶν συνήθων. Μία ἄλλη διακρίβωσις τῆς Φυσικῆς εἶναι, δτι πᾶσα

1. 'Ἐν Δανιὴλ III 21 - 26 ἀναφέρεται ἡ ἀκαία τῶν Τριῶν παίδων, τῶν ἐν καμίνῳ ριφθέντων. Τὸ περιστατικὸν τούτων ἔξυμνει ἡ 7η ὡδὴ τῆς 'Ορθοδόξου 'Υμνολογίας.

διά την ακτινοβολεῖ, διλλά καὶ πᾶν ἔμβιον διὰ ακτινοβολεῖ δύμοιως ποικιλοτρόπως. Ἡ διά την κλίμαξ τῶν ακτινοβολιῶν δὲν γίνεται ἀντιληπτὴ διὰ τῶν αἰσθήσεών μας, εἰμὴ μόνον εἰς περιωρισμένην ζώνην.

Εἰδικότερον δὲς πρὸς τὰ φαινόμενα τῆς ύπνου σεως καὶ διάμεσότητος ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς. Ταῦτα δὲν δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν δὲς ύπερσυνείδητα. Κατ' αὐτὰ ἔχομεν ἑξασθένησιν τῆς προσωπικότητος, ἀφοῦ λαμβάνει χώραν ἑξαφάνισις τοῦ Ἐγώ, τοῦ ἀποτελοθντος τὸν πυρῆνα τῆς ψυχῆς. Πρόκειται περὶ *Παραλειτουργίας* καὶ οὐχὶ ύπερλειτουργίας. Τὰ διάμεσα καὶ οἱ «Ἀναστενάρηδες» εἶναι πρόσωπα μετρίας διανοητικῆς ἀποδόσεως, πλὴν δὲ τῆς καταγραφῆς τοῦ διαφόρου τύπου αἰσθητικότητός των δὲν ἐνεφάνισαν ἄλλο τι ψυχικῶς.

Ἐκεῖ διόπου ἡ διάμεσότης ἔχει ἐλαχίστην πειστικὴν δύναμιν, εἶναι ἡ ἐπικοινωνία μετὰ πνευμάτων καὶ αἱ ἑξ αὐτῶν πληροφορίαι. Τοῦτο συγάγεται, ἐκ τοῦ δτοι οἱ ἀπὸ ἐκατὸν πεντήκοντα ἑτῶν ἐπιστημονικῶς ἐπιδιθέντες εἰς τὸν πνευματισμὸν μετὰ θάνατον δὲν ἐνεφανίσθησαν, ὥνα δώσουν ἀπαντήσεις εἰς τοὺς συνεργάτας τῶν διὰ τὰ προβλήματα, καίτοι ἀφιέρωσαν εἰς αὐτὰ μὲν θέρμην τὴν ζωήν των, ύπεσχέθησαν δὲ ζῶντες νὰ τὸ πράξουν. "Ἐπειτα τὰ ἐκατομμύρια τῶν φονευθέντων κατὰ τοὺς δύο μεγάλους πολέμους στρατιωτῶν δὲν ἐνεφάνισαν αὖξησιν τῶν μεταψυχικῶν φαινομένων.

Ἡ δυσπιστία αὗτη δὲν σημαίνει καὶ ἀρνητικὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἔρωτημα περὶ τῆς μετὰ θάνατον τύχης τῶν ἀτόμων, διότι ὁ θάνατος εἶναι τὸ μέγιστον τῶν αἰνιγμάτων. Δὲν λύεται τόσον ἀπλῶς, διότι θέλουν νὰ τὸ παρουσιάζουν οἱ *spiritistes*. Τρόποι ύπαρξεως εἰς τὸ σύμπαν θὰ υπάρχουν βεβαίως καὶ ἄλλοι πλὴν τῶν γηῶν, θὰ εἶναι δὲ ἀντιεπιστημοτικὸν νὰ τοὺς ἀρνηθῶμεν. 'Ο *horror vacui* δὲ κρατῶν εἰς τὴν φύσιν δὲν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ σκεφθῶμεν, δτι μόνον δὲ μικροσκοπικός μας πλανήτης ηύλογήθη μὲν παρέξιν.

Τὸ θέμα δύμως τοῦτο ἀποτελεῖ δὲν ἀπὸ «τὰ δριακὰ προβλήματα», ἀτινα δὲν ἔξαντλοθυται μὲ τόσην εύκολίαν, δσην δέχονται οἱ Πνευματισταί. Οἱ μεγάλοι θεμελιωταὶ τῶν θρησκειῶν ωμίλησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανονικῶν ψυχικῶν δυνάμεων καὶ μὲ πλήρη ίσχύν τῆς προσωπικότητος, οὐχὶ δὲ μὲ ἑξαφάνισιν τοῦ Ἐγώ των, δὲς συμβαίνει εἰς τὰ διάμεσα.

Τὸ στοιχεῖον τῆς αὐθυποβολῆς καὶ προβολῆς πόθων καὶ ύποσυνειδήτων ίδειν εἴτε τοῦ διαμέσου εἴτε τῶν παρισταμένων ἐρμηνεύει πλεῖστα παραψυχολογικὰ φαινόμενα. Τοῦτο εἶναι ἐπακόλουθον τῆς ἀπαιτήσεως πάσης πνευματικῆς συνεδρίας, νὰ χαλαρώνουν οἱ μετέχοντες τὴν σκέψιν των, νὰ μὴ συγκεντρώνωνται εἰς τίποτε, νὰ κρατή-

ἀπόλυτος σιωπή και προσδοκία πνευμάτων. Ταῦτα δημος κατά τὰ ψυχιατρικά δεδομένα εἶναι ἡ τυπική κατάστασις τῆς εἰσβολῆς τῆς ὑποβολῆς.

Μία ἄλλη διαπίστωσις εἶναι, δτι τὰ ὑπεργήνα διδάγματα ἐκφράζουν τὴν πνευματικὴν στάθμην τῶν πειραματιζομένων. Ἐντιφάσεις σημειούνται συνεχῶς εἰς τὰ ἀνακοινούμενα, μὴ γινόμεναι ἀντιληπταί, ἀφοῦ ἡ χαλάρωσις τοῦ λογικοῦ και ἡ παθητικὴ δεκτικότης εἶναι δρος διεξαγωγῆς τῶν φαινομένων.

Μία πηγὴ πλάνης και ἀπάτης εἶναι και τὸ γεγονός, δτι τὰ παραψυχικά φαινόμενα τηλαισθησίας, ἀναγνώσεως σκέψεως, τηλεκινησίας δὲν ἔπιτελούνται συνεχῶς παρ' ἐνδει προσώπου, ἀλλὰ παύουν μετά τινα περίσσον. Ἐκεῖθεν ἡ ἔπιτήδευσις ὑπάρχειν των και ἔπειτα, λόγῳ ματαιοδοξίας τοῦ διαμέσου, εἴτε συνειδητῆς εἴτε ὑποσυνειδήτου.

"Η ἐνασχόλησις μὲ τὰ φαινόμενα ταῦτα ὡς μόνον θετικὸν δεδομένον μᾶς ἀφίνει τὴν ὑπόδειξιν τῶν δρῶν τῆς ἀγνοίας μας. Ὁρθῶς κηρύσσεται ὑπὸ τοῦ Pascal ὡς ἡ τελευταία ὑπηρεσία, τὴν δικοίαν δύναται νὰ μᾶς παράσχῃ ἡ γνῶσις. Εἶναι νὰ ὑποδείξῃ, ἕως πού φθάνουν τὰ δριά της¹.

1. « La dernière démarche de la raison est de reconnaître, qu'il y a une infinité de choses qui la surpassent ». *Pensées IV*.